

‘IDEALEN ZIJN BELANGRIJKER DAN MIJN PRIVÉLEVEN’

Sander de Kramer ziet tien jaar geleden hoe weeskindertjes in Sierra Leone diamanten uit mijnen moeten halen en komt meteen in actie. De mijnen zijn verdwenen onder landbouwgrond, de kinderen gaan naar school en volwassenen kunnen ondernemen dankzij microkredieten. Sander is nu Chief Sunday, die Krio spreekt en vaak in ‘zijn’ Afrikaanse dorpsgemeenschappen te vinden is om het goede werk van de Sunday Foundation voort te zetten. In ‘zijn’ Rotterdam vertelt hij hoe negativiteit en afschuwelijke ervaringen hem uitdagen positieve oplossingen te vinden.

Sander de Kramer

Tekst: Jacques Geluk

Sander de Kramer noemt zichzelf een ras-Rotterdammer, die heimwee krijgt wanneer hij te lang in het buitenland is. “Als ik in Sierra Leone met een project bezig ben en een foto van de Erasmusbrug zie, word ik soms overvallen door het gevoel dat ik naar huis moet. Ik ben qua reizen een echte wereldburger en heb heftige dingen meemaakt in de zwaarste oorlogsgebieden. Rotterdam is dan een rustpunt.” Geen wonder dat Sander voor dit interview afspreekt in het Zalmhuis, een bijzondere brasserie in typische art nouveau-stijl met onmetelijk uitzicht over IJssel en Maas. Het gesprek gaat over Sanders idealisme, De Straatkrant, de ellende die hij heeft gezien en ervaren, maar vooral over positiviteit. Sierra Leone is de rode draad in dit verhaal, want daar gebeurt het allemaal.

“Voor De Telegraaf, waarvoor ik al veertien jaar columnist ben, heb ik grote interviews met Bekende Nederlanders gedaan, maar ook reportages gemaakt over dingen die ik had gezien in het buitenland. Uit per-

soonlijke interesse en nieuwsgierigheid ben ik voor de krant naar Sierra Leone gegaan. Een van de mooiste landen ter wereld, met prachtige stranden en Amazone-achtige bossen, dat bizar genoeg na een gruwelijke burgeroorlog was uitgeroepen tot slechtste plek ter wereld. Ik wilde weten hoe het leven er daar uitzag. Wat ik aantrof had ik niet kunnen bedenken. Een enorme chaos, kinderen van vijf, zes jaar die zich letterlijk doodgroeven in de diamantmijnen op zoek naar edelsteentjes. Samen met Hugo Borst heb ik precies tien jaar geleden de Sunday Foundation opgezet om wat te doen aan de afgrijselijke uitbuiting van mensen daar en elders, want dat soort onrecht maakt mij strijdbaar. Ik heb toen gezegd: ‘Al wordt het mijn dood, ik ga proberen deze kinderen uit de mijnen te krijgen’ en ben al snel voor een maand teruggegaan.”

‘MIJN WERELD OP Z’N KOP’

Dat strijdbare en idealistische heeft Sander van zijn moeder, het zakelijke – wat hem later van pas komt als hij zijn idealen

wil bereiken – van zijn vader. Als hij vijf of zes is vertelt zijn moeder dat de indianen in Noord-Amerika van hun land worden verjaagd vanwege de mineralen in de grond. Terwijl anderen hun schouders ophalen protesteren zij daartegen. Sander krijgt het gevoel dat er iets goeds gebeurt. Volgens zijn moeder verkoopt hij dan al knuffels voor Polen en Roemenië. Zes jaar later komt hij in Rotterdam een dakloze man tegen met wild haar en een gescheurde, vieze broek. “Hij had duidelijk problemen en vroeg om een gulden. Verwarrend, want normaal krijgt een kind van 12 zakgeld van een volwassene en niet andersom. Die confrontatie zette mijn wereld op z’n kop.”

Sander studeert Nederlands en Rechten aan de Rijksuniversiteit Leiden, maar laat de collegebanken voortijdig voor wat ze zijn. “Ik schreef in die periode voor het Rotterdams Dagblad over sport en lifestyle en merkte dat mijn artikelen impact hadden.” Hij verdiept zich in de daklozenproblematiek en leeft daarvoor zelfs een maand op straat. Dat is confronterend, zeker als een

‘OORLOG GEEFT ME GEEN KICK, BIJDAGEN AAN DE OPLOSSING WEL’

bakker hem de deur wijst. “Dat inspireerde me juist. Toen het concept van de daklozenkrant overwoei uit Engeland heb ik die kans meteen aangegrepen. In De Straatkrant kon ik alles bundelen: mijn passie voor journalistiek (op mijn twaalfde vulde ik al kaartenbakken met adressen van Bekende Nederlanders en twee jaar later gunde Jules Deelder mij voor een schoolproject 's nachts in De Oude Stoep in Vlaardingse een interview), mijn idealisme en het als hoofdredacteur overeind houden van die mooie krant, die zo goed moest zijn dat hij een kiosk kon liggen. Wij groeiden uit tot de stem van de onderkant van de samenleving en konden een uniek, voor velen onbekend kijkje in de keuken geven. Met clichés konden we afrekenen, al was het maar door aan te geven dat ook topsporters en rijke zakenmensen buiten hun schuld van het ene op het moment op straat kunnen staan.”

Met glunderende ogen zegt Sander: “De Straatkrant werd echt gelezen en heeft zelfs een topoplage van 100.000 exemplaren gekend. Doordat de verkopers, die de kranten inkochten en de opbrengst en fooien mochten houden, werk hadden werden zij weer een radertje in de machinerie die wij maatschappij noemen. Ze brachten niet alleen de krant aan de man, maar waren ook hondenoppas, praatpaal, karretjeswegzetters en boodschappensjouwers. Daardoor kwamen sommigen in aanraking met ondernemers, van wie ze soms een baantje aangeboden krijgen. Voor veel vluchtelingen, die lang op een ja of nee moesten wachten, maar intussen niks mochten, was dat niet zo gemakkelijk. Wij vroegen niet naar papieren, een ondernemer moest dat wel doen”, aldus Sander, die het voorbeeld geeft van een

jonge vrouw uit het Oostblok, die hier niet mocht werken, maar wel studeren. “Ze studeerde geneeskunde en liep later zelfs co-schappen, maar moest – in het geheim – De Straatkrant verkopen om te kunnen overleven. Gelukkig heeft ze nu een verblijfsvergunning.”

SIERRA LEONE

Terug naar Sierra Leone, waar hij inmiddels al ruim dertig keer is geweest en als Chief Sunday (“ze kunnen geen Sander zeggen”) een belangrijke rol speelt in de lokale gemeenschap. “Nadat ik die misstanden in de mijn had gezien ben ik naar de paramount chief, de hoogste baas van de stam, gegaan. Ik vertelde dat ik die kinderen, de kwetsbaarste die ik ooit had gezien, graag uit de mijnen zou halen. Deze doodongelukke kinderen haalden immers het meest luxe steentje naar boven dat wij om elkaars vingers schuiven tijdens de gelukkigste dag van ons leven.” De manier waarop die kinderen in de diamantmijn terecht zijn gekomen is een mensonterend verhaal. Sander: “Rebellen trokken van huis naar huis, vermoordden ouders en rekruteerden schoolkinderen als kindsoldaten. Baby's, die ze in vaak nog brandende huizen lieten liggen, werden tijdens de kogelregens weggegrist door volwassenen om later ten prooi te vallen aan de diamanthandelaren die hen de mijnen in stuurden. Deze krankzinnige wantoestand wilde ik aangrijpen om de problematiek aan de kaak te stellen en fondsen te werven.” Sander vindt gehoor bij de paramount chief, mede dankzij diens broer die tijdens het gesprek binnenkomt. Die chief ziet het shirt van het Nederlands elftal dat hij bij zich heeft. “Hij bleek met Johan Crujff

te hebben gevoetbald bij de New York Cosmos. Dat kon geen toeval zijn! Het mooie was dat de chiefs achter mij stonden en ik niet alleen de kinderen kon helpen, maar de hele lokale maatschappij.” De mijnen veranderen in landbouwgronden en rijstvelden.

MEISJESSCHOOL

Nu tien jaar later profiteren 200.000 mensen van de door de Sunday Foundation opgezette projecten. Oorlogsweduwen kunnen kleinschalige bedrijfjes opzetten met behulp van microkredieten die zij zichzelf, inclusief tien procent rente, terugbetalen. Aan het einde van het jaar openen ze hun persoonlijke kluis, zodat ze het jaar daarna hun business met tien procent kunnen vergroten. Mensen met een beperking, die vaak achttien jaar in isolement hadden geleefd, hebben hun vaardigheden kunnen ontwikkelen en slapen nu in een goede opvang met comfortabele bedden vlakbij hun werkplek. “Ik ontdekte dat ze met hun hoofd op de grond sliepen omdat ze het gebouw moesten blijven slapen. Daarom hebben we een opvang gebouwd.” Dankzij de stichting zijn niet alleen algemene scholen gebouwd, maar ook een speciale meisjesschool. “Het gaat om meisjes die door hun vaders van school zijn gehaald, omdat die geen geld hebben om meer dan een kind (meestal een jongen) te laten leren. Sierra Leone kent het hoogste percentage moeder-kindsterfte. Meisjes zijn vaak lichamelijk niet volgroeid als ze zwanger raken en bevallen onder zeer slechte hygiënische omstandigheden. Doordat we er nu op tijd bij zijn en de meeste meisjes die naar school gaan nog niet zwanger zijn is dat percentage drastisch gedaald. De meisjes zijn heel gemotiveerd en slagen allemaal.”

Sander geniet ervan dat de meeste kansarme mensen in de regio een bestaan kunnen opbouwen. Dat geeft hem energie voor tien en laat de frustraties over de gruwelijke dingen die hij heeft meegemaakt in Zuid-Soedan en Oost-Congo pardoes verdwijnen. “Ik heb mijn ouders en mijn toen nog 17-jarige dochter pas nog meegenomen naar Sierra Leone. Dat was groot feest”, vertelt Sander. “Heb ik al verteld dat het schoenen-

merk Johan Crujff, een van onze grootste sponsors is geworden en voor miljoenen aan schoenen hier naartoe heeft gebracht? Daarvoor zijn we enorm dankbaar.” Wat vindt Sander eigenlijk van diamanten? “Voor mij zijn het niet meer dan stukjes glas, maar daar is wel een van de gruwelijkste burgeroorlogen uit de geschiedenis van de mensheid voor gevoerd.”

‘ZOVEEL HAAT, BIZAR’

Hij is blij dat hij zo'n positief verhaal kan vertellen, na de vele gruwelen die hij heeft meegemaakt. “Oost-Congo, waar ik dwars door een bombardement heen heb geslapen doordat ik gaar was van een reis door Rwanda, was vreselijk. Zoveel haat. Zuid-Soedan was even erg. Toen ik er was bestond 's werelds jongste land twee jaar. Ik heb kinderen A4'tjes gegeven en kleurpotloden en ze tekenden allemaal bloedrode oorlogstaferelen. Voor het eerst konden ze thuis geven aan hun emoties. De verschrikkingen hadden ze in laagjes in hun hoofd opgeborgen en soms, zoals toen, kwamen ze eruit.” Dat gebeurt ook bij Sander zelf. “Ik heb ook veel meegemaakt. In Sierra Leone ben ik gearresteerd door een door een diamanthandelaar omgekochte politieagent. Ze hadden me van cocaïnehandel of dia-

mantsmokkel kunnen beschuldigen met alle gevolgen van dien, want waar rook is, is al gauw vuur. In Zuid-Soedan deed de regisseur alsof hij een foto van mij maakte. De man achter me had door dat het om hem ging en sloeg de regisseur total loss. Hij verdween, maar kwam snel terug met een slachtmes. Gelukkig bleef ik rustig en konden we in een auto stappen en met gierende banden wegrijden.” Mooie dingen zijn er ook. In Ethiopië maakt Sander voor NPO 3 een documentaire over (officieel verboden) kindhuwelijken. “Een rijke toeschouwer schonk meteen 100.000 euro. Die successen houden je op de been.”

RAS-IDEALIST

“Ik ben de ras-idealist die zijn idealen boven zijn privéleven stelt. Oorlog geeft me geen kick, bijdragen aan de oplossing wel. Ik kan niet tegen onrecht en beschik over een soort oerwoede, die ontstaat als ik dingen zie die het daglicht niet kunnen verdragen. Met mijn Rotterdamse mentaliteit ga ik dan tot daden over, maar wel vanuit een ultiem neutraal, niet religieus of politiek perspectief. Ik hoop dat mijn dochter mijn genen heeft. In Sierra Leone hopen ze al dat ze mij opvolgt.” Sander, die samen met zijn vrouw Wendy (“die mij in alles geweldig steunt en ook al is

‘WIJ GAVEN DE ONDERKANT VAN DE SAMENLEVING EEN STEM’

mee geweest”) een zontje heeft, is trots op de Majoor Bosshardtprijs die hij heeft gekregen, omdat zij voor hem de metafoer van het idealisme is. Wie denkt dat Sander genoeg aan zijn hoofd heeft met zijn stichting komt bedrogen uit. Hij presenteert al voor het zesde jaar voor KRO-NCRV ‘De wandeling’, waarin mensen 25 minuten lang hun verhaal mogen vertellen en in Sander een luisterend oor vinden. Daarnaast is hij geregeld op de radio te horen (‘Langs de lijn en omstreken’) en (‘Staat van Stasse’).

ULTIEME RUST

Toch wordt ook Sander, die een en al kracht uitstraalt, wel eens gevelde. Een paar jaar geleden gaat het na 52 achter elkaar gemaakte reizen en een extreme overbelasting van zijn lichaam fout. “Een virus sloeg toe in mijn hoofd, waardoor mijn evenwichtsorganen werden aan getast. Mijn wereld stond stil, maar gelukkig is het na geruime helemaal goed gekomen.” Hij heeft, vlakbij zijn vriend Jack Wouterse, een huis gekocht in Spanje. “Ik zit bovenop en hij onderaan een berg.” In Rotterdam vindt Sander rust, in Spanje ultieme rust. Dat heeft hij nodig want altijd blijft de druk om te zorgen dat er voldoende geld binnenkomt om nieuwe projecten te kunnen aanpassen. Hoe hem dat lukt is begin 2018 te zien in een documentaire van Studio Bilder die hem acht jaar intensief heeft gevolgd. Ongetwijfeld een film die zo vol actie en ontroering zit dat geen kijker zich verveelt. 📺

Sander de Kramer is journalist, televisie- en radiomaker, presentator en chief van Afrikaanse dorpsgemeenschappen. Samen met Hugo Borst is hij initiatiefnemer van de Sunday Foundation die hulp biedt op de vergeten plekken op aarde. info@speakersacademy.nl

